

ઓ૩મ્
॥ કૃણ્વન્તો વિશ્વમાર્યમ્ ॥

આર્ય વૈદિક દર્શન Arya Vedic Darshan (Monthly)

RNI Registration No. GujGuj/2015/63289

RNP No. Rajkot / 672 / 2015 - 17

જબ આપકી સન્તાન વાસ્તવ મેં ઈમાનદાર વ્યક્તિ બન જાયે,
તબ હી અસલી આનન્દ મનાના ચાહિયે।

સૃષ્ટિ સંવત્ : ૧,૧૬,૦૮,૫૩,૧૧૭

વિક્રમ સંવત્ : ૨૦૭૩

દયાનન્દાબ્દ : ૧૧૩

વર્ષ : ૧

અંક : માર્ચ - ૨૦૧૭

વાર્ષિક શુલ્ક : ૧૦૦ રૂપયે

પૃષ્ઠ સંખ્યા : ૮

Vol.1, Issue 12, 1 March 2017 Ahmedabad, (Gujarat), Page : 8, Rs. 100 Annual.

ગુજરાતની આર્યસમાજોમાં ઉજવાયું બોધરાત્રિ પર્વ (મહાશિવરાત્રિ)

મૂળશંકરને મહર્ષિ દયાનંદ બનાવનાર મહાશિવરાત્રિ પર્વ આર્યસમાજ દ્વારા બોધરાત્રિ તરીકે ઉજવાય છે. ઠેર-ઠેર વિવિધ પ્રકારના કાર્યક્રમો ઉજવાય છે. મહર્ષિના કાર્યોની સ્તુતિ કરવામાં આવે છે અને તે કાર્યોના દેશ પર પડેલો પ્રભાવની ચર્ચા કરવામાં આવે છે. તેમજ મહર્ષિનાં અધૂરા કાર્યોને પૂરા કરવાની વિદ્વાનો દ્વારા ચર્ચા કરી પ્રેરણા આપવામાં આવે છે.

ગત બોધરાત્રિ પર્વના કાર્યક્રમની ગુજરાતની આર્યસમાજોમાં ઉજવણી સમાચારોનું સંકલન નામ મુજબ છે.

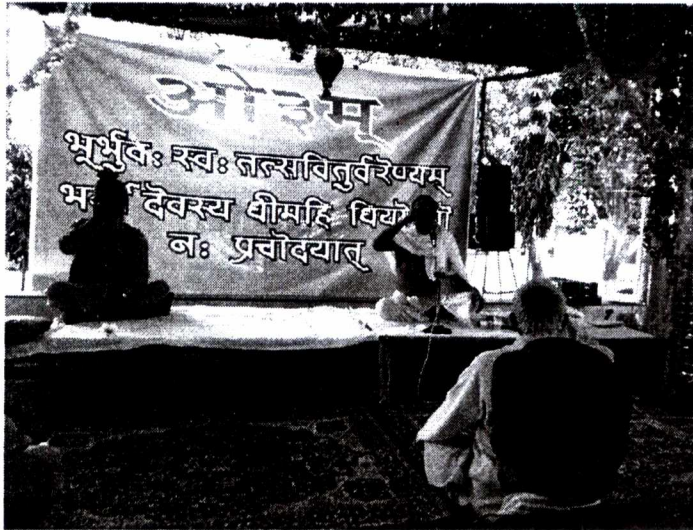
ટંકારા : મહર્ષિ દયાનંદ સ્મારક ટ્રસ્ટ ટંકારા દ્વારા વર્ષ ૧૯૫૯ થી બોધરાત્રિ પર્વ નિમિત્તે ઋષિ મેળો યોજવામાં આવે છે. ચાલુ વર્ષનો ઉત્સવ તા. ૧૮ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૭ થી શરૂ થયો. જેમાં વોલીબોલ ટૂર્નામેન્ટ અને પ્રતિદિન સવારે અને સાંજે આચાર્ય રામદેવ શાસ્ત્રીના બ્રહ્માપદે યજુર્વેદ પારાયણ યજ્ઞ તથા અંતિમ ત્રણ દિવસ તા. ૨૩-૨૪-૨૫ વિશેષ કાર્યક્રમો રહ્યાં. તા. ૨૩ ના રોજ વહેલી સવારે પ્રભાત ફેરી અને યોગ-ધ્યાન ત્યાર બાદ પારાયણ યજ્ઞ, ઉદ્ઘાટન સત્ર, બપોર બાદ યુવા સંમેલન જેમાં પ્રશ્રમંચ, યોગદર્શન સૂત્ર યજુર્વેદ ચાલીસમો અધ્યયાય કંઠસ્થીકરણ અને સૂત્રાર્થ - ભાવાર્થની આર્ષ ગુરુકુલોનાં વિદ્યાર્થીઓ માટે સ્પર્ધા, શ્રીમદ્ દયાનંદ કન્યા વિદ્યાલય જામનગરની બાળાઓનો સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ તેમજ આર્યવીરો દ્વારા

પ્રદર્શન યોજાયા. રાત્રિ સત્રમાં ઉપદેશક વિદ્યાલયનાં વિદ્યાર્થીઓનો કાર્યક્રમ તથા વિદ્વાનોનાં પ્રવચનો-ભજનોપદેશ વગેરે રહ્યાં. મહાશિવરાત્રિનાં દિવસે તા. ૨૪ ના પ્રભાતફેરી, ધ્યાન, પારાયણ યજ્ઞની પૂર્ણાહુતિ, ઓમ્ ધ્વજારોહણ, શોભાયાત્રા તથા નવનિર્મિત યોગસાધના ભવનનું ઉદ્ઘાટન. બપોર બાદ વિશેષ શ્રદ્ધાંજલિ

મનમોહનકુમાર આર્ય (લેખક) દહેરાદૂનનું કરવામાં આવ્યું. ધ્વજારોહણ શ્રીમતી અને શ્રી એચ. આર. ગંધાર (પ્રબંધક ડી. એ. વી. વિશ્વવિદ્યાલય, જાલંધર) એ કર્યું હતું.

સમગ્ર કાર્યક્રમનું સંચાલન ટ્રસ્ટના ઉપમંત્રી શ્રી અજય સહગલ દ્વારા કરવામાં આવેલ હતું.

ટંકારા : આર્યસમાજ, ત્રણ હાટડી, ટંકારાનો સ્થાપના દિવસ મહાશિવરાત્રિ (તા. ૨૪-૨-૨૦૧૭) ના ખાતે સ્વામી શાંતાનંદજીની અધ્યક્ષતામાં સ્થાપના દિન અને બોધરાત્રિ પર્વની ઉજવણી કરવામાં આવી. જેમાં યજ્ઞ બાદ બહોળી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત આર્યજનોને આર્યસમાજ ટંકારાની સ્થાપના કાળથી વર્તમાનકાળ સુધીનો ઇતિહાસ, પ્રવૃત્તિઓ તેમજ ભાવિ યોજનાઓ રજૂ કરવામાં આવી. આ પ્રસંગે દૈનિક સત્સંગમાં આવતા બાળકોએ મંત્ર, નિયમો વગેરે કંઠસ્થ

સભા તથા રાત્રે પણ શ્રદ્ધાંજલિ સભા રાખવામાં આવી અંતિમ દિને યજ્ઞ-પ્રવચન-ભજન રાખવામાં આવ્યાં.

સમગ્ર કાર્યક્રમમાં સ્વામી શાંતાનંદ સરસ્વતી, સ્વામી આર્યશાંતંદ, ડી. ધર્મદેવ વિદ્યાર્થી, ડી. ધર્મેન્દ્ર શાસ્ત્રી, શ્રી સત્યપાલ પથિક, શ્રીમતી અંજલિ આર્યા, વિવિધ આર્ય સંગઠનોના પદાધિકારીઓ, સંસદ સદસ્ય ટંકારા ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટીઓ વગેરે ઉપસ્થિત રહ્યા હતાં. આ પ્રસંગે સ્વામી સંકલ્પાનંદ સ્મૃતિ સન્માન મુંબઈ આર્ય પ્રતિનિધિ સભા દ્વારા સ્વામી પ્રણવાનંદ (ગુરુકુલ ગૌતમ નગર, દિલ્લી) તથા શ્રી

સંભળાવ્યાં તેમજ ચાલુ વર્ષમાં શરૂ કરવામાં આવેલ વૈદિક પાઠશાળા ની જાણકારી આપી તેના ઉદ્દેશ્યને સમજાવવામાં આવ્યાં. આ પ્રસંગે સંસદ સદસ્ય અને ભૂ. કૃષિ રાજ્યમંત્રી મોહનભાઈ કુંડારિયા ધારાસભ્ય બાવનભાઈ મેતલીયા આર્યસમાજ ટંકારાના વેદપ્રચાર અભિયાન ચલાવાય છે જેના પરિપાક રૂપે ટંકારા દ્વારા દૈનિક કે સાપ્તાહિક યજ્ઞ કરનાર પરિવારોનું નિર્માણ થઈ રહ્યું છે. આથી પ્રતિ વર્ષ આજના દિવસે નવા પરિવારોનું સ્મૃતિચિહ્ન આપી સન્માન કરવામાં આવે છે.

અનુસંધાન પાના નં. ૪ પર

આર્યસમાજ કે સિદ્ધાન્ત

દર્શનશાસ્ત્ર
અને જીવન
ચલવણ

દર્શન સમસ્ત

માનવીય

પ્રવૃત્તિઓની

પૃષ્ઠભૂમિ હોય છે.

એ સંપૂર્ણ

માનવજીવનને ખુશીથી ભરી દે છે.

જો કે

દાર્શનિક માન્યતાઓ કેટલાંક ગણ્યાં -

ગાંઠયા વિચારકો સુધી જ સીમિત રહેતી

જોવા મળે છે. (એટલે કે દર્શનના

પાયાના સિદ્ધાંતો ઉપર કેટલાંક ચૂંટી

કાઢેલા વિચારકો જ તર્ક-વિતર્ક કરે છે)

છતાં પણ સામાન્યજન એનાથી પ્રભાવિત

થયા વિના ન રહી શકે. દાર્શનિક

વિચારોની તરંગો દૂર-દૂર સુધી ફેલે છે

અને જીવનના પ્રત્યે ક્ષેત્ર પર છાપ છોડે

છે. જેવી રીતે આપણાં પ્રત્યેક કદમનું

આગળ વધવું અને પડી જવું એ

ગુરુત્વાકર્ષણના અદૃશ્ય નિયમને આધીન

છે અને એક પશુ પણ કે જેને આ સૃષ્ટિ

નિયમનું જરા પણ જ્ઞાન નથી, તે પણ ન

જાણવા છતાં પણ એ નિયમને આધીન

કાર્ય કરે છે. આજ રીતે તમામ લોકો

જાણે - અજાણે દાર્શનિક વિચારોને

આધીન હોય છે. જો આપણે પૂર્વનાં

લોકોનાં જીવનનું ઊંડાણપૂર્વક અધ્યયન

કરીશું તો જાણવા મળે છે કે તેઓ બધાં

પર નિરાશાવાદની લહેર-તરંગનો પ્રભાવ

છે.

પૂર્વ નિરાશાવાદનો શિકાર :

તમામ પૂર્વીય દૃષ્ટિબિંદુને એક

શબ્દમાં વ્યક્ત કરી શકાય 'નિરાશાવાદ'.

પૂર્વનાં લોકો જીવનને એક પાપ સમજે

છે, એક એવી વસ્તુ કે જેનો પૂર્ણ ત્યાગ

કરી દેવો જોઈએ, મહાત્મા બુદ્ધે સંસારને

ક્ષણભંગર બતાવ્યો છે. તેમના કહેવા

મુજબ સંસાર દુઃખ અને શોકથી ભરેલો

છે, જો કે તેમણે છૂટવા (નિર્વાણ)નું પણ

શક્ય છે એમ માન્યું છે. મહાન

શંકરાચાર્યએ તો સંસારને એક મોટો

ભ્રમ, છળ, માયા માન્યો છે. ઘણું કરીને

તેઓ જીવનને પાણીમાં પેદા થતા

પરપોટા સાથે અથવા સ્વપ્નની ઉપમા

આપે છે. જીવનની અવાસ્તવિકતા એ

પૂર્વીય કવિઓ અને સંતોનો ખૂબ

લોકપ્રિય વિષય છે. સંસારનો ત્યાગ કરી

દેવો એ હંમેશા સંતોનું મુખ્ય લક્ષ્ય રહ્યું

છે. વાસ્તવમાં આવું નિરાશાવાદી દર્શન

એ જીવનના ઉદ્દેશ્ય અને અર્થનો સર્વથા

નિષેધ જ તો છે.

આશાવાદ નહીં તો કંઈ પણ નહીં:

આશાવાદી તમામ માનવીય

સંસ્થાઓનો મુખ્ય પ્રેરક છે. સકળ

ઉન્નતિનો આધાર આશા છે ! જ્યારે

આપને જીવનની અવાસ્તવિકતા પર

વિશ્વાસ પેદા થાય, તો તુરંત આપ સકળ

ક્રિયાકલાપોની પ્રેરક શક્તિથી વંચિત થઈ

જાવ છો. જો જગત મિથ્યા છે, જો આપણે

એક બહુ મોટા ભ્રમની સામે ઊભા છીએ.

આ (જે દેખાય છે તે) કંઈ જ નથી, તો

પછી આપણે શા માટે કંઈ કરવું જોઈએ ?

જો સંસાર કંઈ જ નથી, માત્ર એક સ્વપ્ન

છે. તો પછી આપણાં તમામ દુઃખ-સુખ,

તમામ ક્રિયાકલાપો અને તમામ

નિષ્ક્રિયતાઓ એ માત્ર સ્વપ્ન જ છે અને

આપણે પણ માત્ર એક સ્વપ્ન દૃષ્ટાંતી

વિશેષ કંઈ પણ નથી. પછી બધી

દેશોપકારક સંસ્થાઓ, મનુષ્યો અને

પશુઓનાં કષ્ટ નિવારણનાં સમસ્ત પ્રયાસો

નકામા છે. જે મનુષ્ય સંસારને એક ભ્રમ

માને છે તેના માટે નવી-નવી શોધો અને

સંશોધનોનો અર્થ શું છે ? તો પછી

જીવનને કોણ ઉન્નત બનાવશે, કારણ કે

ગમે તેટલી ઉન્નતિ કરો તો પણ આ બધું

પાણીના પરપોટાથી વિશેષ કંઈ નથી.

જગતરૂપી જેલમાં પરિવાર શા માટે ? :

જે આ સંસારને જેલ માને છે,

તેને બ્રહ્માંડ શું સુખ આપી શકે ? જે એવું

વિચારે છે કે ઘોર દુર્ભાગ્ય તેને આ

જીવનમાં ખેંચી લાવ્યું, એવા વ્યક્તિના

માટે સૂર્ય, ચંદ્ર અને તારા શું સૌંદર્ય આપી

શકે ? જેટલો જલ્દી આ જીવનનો અંત

થઈ જાય તેટલું સારું. શું તે (વ્યક્તિ)

એવી પ્રાર્થના કરશે કે આ કેદ થયેલું જીવન

દીર્ઘાયુ બને ? શું તે એવી પ્રાર્થના કરશે કે

પોતાના પુત્ર, પૌત્ર, મિત્ર પણ આ જેલમાં

આવીને પોતાની સાથે કેદીના જીવનનું

દુઃખ ભોગવે ? મૂર્ખમાં મૂર્ખ કેદીઓમાં પણ

એવો કોણ મૂર્ખ હશે કે જે જેલમાં આવ્યા

પછી જેલના અધિકારીઓને એવી વિનંતી

કરે કે મારા કુટુંબીઓ અને મિત્રોને પણ

જેલમાં ઘસડી લાવવામાં આવે ?

કેટલાંક શિવાજી અને (ગુરુ) ગોવિન્દસિંહ

જાગ્યા પરંતુ કંઈ થયું :

આવો નિરાશાવાદી વિચાર મોટા

ભાગે પૂર્વીય વિચારધારાઓ ખાસ કરીને

ભારતમાં જોઈ શકાય છે. ઋષિ દયાનંદના

આગમન પહેલાં હજારો વર્ષોથી ભારતીય

લોકો બહુજ થોડી મૂળભૂત જરૂરીયાતો વડે

મોટેભાગે નિષ્ક્રિય જીવન જીવતા હતા.

વેદનું દૃષ્ટિબિંદુ

- ગંગાપ્રસાદ ઉપાધ્યાય

ભારતીય દર્શનના આવા વિચારના કારણે

જગતને નફરતની દૃષ્ટિએ જોવામાં આવ્યું

વચ્ચે ક્યારેક એવો પણ અવસર આવ્યો કે

ક્યાંક કોઈ શિવાજી પેદા થયાં અને ક્યાંક

કોઈ ગોવિંદે આળસ ખંખેરીને કઠોર સચ્ચાઈ

પર વિચાર કરવાના પ્રયાસો કર્યા. તેઓએ

વીરતાપૂર્વક જગત સામે લડીને બતાવ્યું. પરંતુ

તેઓ લોકોની માનસિકતા જેટલી બદલવી

જોઈએ તેટલી બદલી ન શક્યાં, જે થોડું ઘણું

તેઓ કરી શક્યા તેનું પણ કોઈ સંગીન

પરિણામ ન મળ્યું. એટલે કે તેમનું કાર્યા-

કરાવ્યા પર પાણી ફેરવી દેવામાં આવ્યું.

પરિણામે ગત કેટલીક શતાબ્દીઓમાં આપણને

નોંધપાત્ર ઉન્નતિ, કોઈ શોધ-સંશોધન,

સાહસિક કાર્ય અથવા પ્રાપ્તિનો ઇતિહાસ

મળતો નથી. સચ્ચાઈ તો તે છે કે એક

જીવિત-જાગૃત જાતિના જે લક્ષણો છે, તે

ભારતીયોમાં પેદા ન થઈ શક્યાં. જેવી

રીતે એક જાદુગર પોતાની જાદુની વસ્તુઓ

દર્શકો સામે ફેલાવે છે, દર્શકો તેના

જાદુથી આનંદિત થવા છતાં પણ ન તો તેનાં

ફળ વિશે વિચારે છે કે ન સિદ્ધા વિશે,

બરાબર એ જ રીતે એક ભારતીય મહાત્મા એ

વિચારે છે કે આ જગત પણ એક જાદુગર

(ભ્રમ)નું કામ છે. તે પોતાના ખેલ આપણને

ખુશ રાખવા કે ભ્રમિક કરવા માટે ખેલે છે.

આ જીવન-ચિંતનના કારણે તે સંસારની

સમસ્યાઓ તથા ભલાઈના પ્રત્યે

પૂર્ણ ઉદાસીનતાનો વ્યવહાર સ્થાપિત કરી લે

છે.

મહાન શંકરાચાર્યએ માયાવાદની

માન્યતાની આ નબળાઈઓનો અનુભવ કર્યો

અને એનું નિરાકરણ કરવા માટે

તેમણે જીવનના તમામ કાર્યોકલાપોને બે

ભાગોમાં વહેંચ્યા - પારમાર્થિક અને

વ્યાવહારિક. તેમણે એ જાહેર કર્યું કે

સૂક્ષ્મદૃષ્ટિએ જગત માત્ર એક ભ્રમ છે,

મિથ્યા છે પરંતુ વ્યાવહારિક દૃષ્ટિએ,

તમામ કામો માટે જગત સત્ય છે.

શંકરાચાર્યને એ આશા હતી કે આ વિચારોથી

મનુષ્યને કાર્ય કરવા માટે પૂરતી પ્રેરણા

મળશે, પરંતુ નિદાન પણ એટલું જ ઘાતક

નિવડ્યું જેટલો રોગ ઘાતક હતો. કલ્પનાઓ

ઠોસ (દૃઢ) કાર્યોને માટે નબળો સહારો હોય

છે. પારમાર્થિક જગત વાસ્તવિક

અવાસ્તવિકતાનું દૃષ્ટિબિંદુ એ કાલ્પિત

સચ્ચાઈ (વ્યાવહારિક જગત)ની પાછળ

ચોંટાળ રહ્યું. જીવનની સચ્ચાઈમાં વિશ્વાસ

કરવાથી જે નક્કર ઉન્નતિ થવી જોઈતી હતી,

તે ઉત્થાન-પ્રગતિ આપણે ક્યારેય ન કરી

શક્યા.

इस मास के विशिष्ट व्यक्ति

દયાનંદ અને વેદ

- ડૉ. ભવાનીલાલ ભારતીય

આ જ સંદર્ભમાં દયાનંદના વેદ વિષયક વિચારોથી પરિચિત થવાનું સર્વ પ્રકારે ઉચિત રહેશે. દયાનંદ વેદને જ્ઞાનના પર્યાય માને છે. અને તેમની દૃઢ ધારણા છે કે સૃષ્ટિના આરંભમાં જ મનુષ્યને કોઈ એવું જ્ઞાન અવશ્ય મળ્યું હતું, જે દેશ, કાળ અને વ્યક્તિ-નિરપેક્ષ હોવાથી સંપૂર્ણ માનવસમાજ માટે ઉપયોગી, લાભદાયી તેમજ ઉન્નતિનો હેતુ હતું. આ જ મૂળ ધારણાને તેઓ ભારતના બૃહત્તર આર્યસમાજમાં પ્રચલિત એ વિચારની તર્ક-પ્રમાણયુક્ત મીમાંસા પ્રસ્તુત કરે છે કે, મનુષ્યમાત્રના હિતની દૃષ્ટિએ આપવામાં આવતું આવું જ્ઞાન વસ્તુતઃ ઇશ્વરીય અથવા ઇશ્વરપ્રદત્ત જ્ઞાન જ હોઈ શકે છે. આથી તેને કોઈ પુરુષ-વિશેષની કૃતિ માની શકાય નહિ. એ વાત જુદી છે કે સહસ્રાબ્દીઓ પ્રાચીન આ જ્ઞાનની ગરિમાને આજે આપણે વિસ્મૃત કરી બેઠા છીએ.

દયાનંદે પોતાના વેદ-વિષયક વિચારો તેમના અનેક ગ્રંથોમાં અનેક સ્થાને માત્ર સૂત્રિત જ નથી કર્યા, બલ્કે અનેક સ્થાને તેની વિશદ વ્યાખ્યા પણ પ્રસ્તુત કરી છે. તેમણે વેદની નિત્યતા, અપૌરુષેયતા અને તેના સર્વજ્ઞાનમયત્વની સ્થાપના એ જ રીતે કરી છે, જે ભારતીય પરંપરાઓમાં સર્વ પ્રકારે અનુમોદિત અને સ્વીકૃત રહી છે. તેમ છતાં દયાનંદની વેદ - વિષયક વ્યાખ્યા અને વિવેચનને જ એ વાતનું શ્રેય જાય છે કે વેદો ઉપર કરવામાં આવતા આક્ષેપો અને આપત્તિઓનો સતર્ક ઉત્તર પણ આ જ પ્રકારની વ્યાખ્યા પદ્ધતિથી આપી શકવો સંભવ છે. અહીં થોડા વિસ્તારમાં જઈને દયાનંદના વેદ સંબંધી વિચારોનું અવલોકન કરવું અસ્થાને નહિ રહે.

દયાનંદે વેદના નિત્યત્વ, અપૌરુષેયત્વ અથવા ઇશ્વર-કર્તૃત્વ વગેરે વિશે જે વિચારો પ્રસ્તુત કર્યા છે, તે વિચારો સાથે સાધારણ રીતે ભારતીય પરંપરાના કોઈ પણ વેદાર્થ-ચિંતક કે વેદાભ્યાસુ વિદ્વાનની અસહમતિ નથી. તેમ છતાં બહુધા એવો આક્ષેપ કરવામાં

આવે છે કે દયાનંદની વેદાર્થ-પદ્ધતિ જે ભાષ્યકારોની માન્ય પદ્ધતિનું અનુસરણ કરીને સાચાણ વગેરે ભાષ્યકારોએ વેદભાષ્ય કર્યા છે, એ પદ્ધતિનો સ્વીકાર કરીને ચાલતી નથી. પરંતુ અહીં દયાનંદના વિચારમાં કોઈ પણ જાતની દૂરતાનો ભાવ, કપટ, છુપાવણી કે મતભેદ નથી. તેઓ સ્પષ્ટ ઘોષણા કરે છે કે સાચાણ વગેરેના ભાષ્યો તો એ યુગમાં લખવામાં આવ્યા હતાં, જ્યારે વેદાર્થ-ચિંતનની સાર્વાધિક પ્રાચીન પદ્ધતિ કે જે વસ્તવ્ય વેદોની અત્યંત નિકટની રહી હશે તે લગભગ નષ્ટ જ થઈ ચૂકી હતી. આથી સાચાણ વગેરેના યુગમાં ભાષ્યકાર એવું માનીને જ ચાલતો હતો કે વેદમંત્રોની રચના કોઈ ને કોઈ કર્મ-વિશેષની સિદ્ધિ માટે જ થઈ છે, અને કર્મ-વિશેષનો સંકેત તથા તેની કાર્યવિધિનો નિર્દેશ કરવા સિવાય એ મંત્રનું અન્ય કોઈ પ્રયોજન હોઈ જ ન શકે.

જો કે દયાનંદ એ પ્રકારના યાજ્ઞિક અર્થોને પૂરી રીતે પડકારતા પણ નથી. તેઓ પણ સૈદ્ધાંતિક રીતે એ વાતની સાથે સંમત થાય છે કે વેદમંત્રો મનુષ્યો માટે હિતકારી કર્મકાંડોમાં મંત્રોનો વિનિયોગ થવો જોઈએ. સૈદ્ધાંતિક રીતે કે મંત્રોની રચના અથવા તેનું દર્શન માત્ર કર્મકાંડોની સિદ્ધિ માટે જ થયેલું છે. તેમની ધારણા છે કે જો આપણે વાસ્તવમાં વેદોને ઇશ્વરીય જ્ઞાન રૂપે સ્વીકારતા હોઈએ તો તેમાં પ્રતિપાદિત વિચારો અતિશય ઉદાર, વ્યાપક, પ્રાણીમાત્રને માટે કલ્યાણકારી તેમજ સન્માર્ગ-પ્રેરક હોવા જોઈએ. આ જ આધાર પર તેઓ વેદ મંત્રોના મુખ્ય રૂપે પારમાર્થિક અને વ્યાવહારિક - બીજા શબ્દોમાં આધ્યાત્મિક અને વૈજ્ઞાનિક, તેમજ વિભિન્ન વિદ્યા-તત્ત્વોનું પ્રતિપાદન કરનારા અર્થો કરવાના પક્ષ-પોષક છે.

દયાનંદના વેદાર્થ-ચિંતનમાં અનેક યુગાંતરકારી વિચારો તથા ધારણાઓ પ્રતિક્ષિત થયાં છે. "મંત્ર - સંહિતાઓની જ સમાન બ્રાહ્મણ-ગ્રંથોને પણ વેદ સંજ્ઞાથી અભિહિત કરી શકાય છે, બ્રાહ્મણ-ગ્રંથોને પણ 'વેદ' કહી શકાય છે". - વેદવાદીઓમાં પ્રચલિત આ ધારણાનું

તેમણે જોરદાર ખંડન કર્યું છે. ભલે મધ્યકાળના સૂત્રકારો તથા વેદાભ્યાસીઓમાં આ વિચાર ઊંડા મૂળ કરી ગયો હોય કે મંત્ર-ભાગની જેમ જ બ્રાહ્મણ - ભાગનો પણ પ્રમાણ રૂપે સ્વીકાર કરવો જોઈએ, પરંતુ દયાનંદ પોતાની સુચિંતિત વિચારસરણીના આધારે એ સ્પષ્ટ કરી દે છે કે, મંત્ર-ભાગ અને બ્રાહ્મણ-ભાગને એક જ સ્તર પર ક્યારેય મૂકી શકાય નહિ. એ નિશ્ચિત છે કે બ્રાહ્મણ-ગ્રંથો વેદના વ્યાખ્યાન હોવાથી વેદાર્થ માટેના મુખ્ય સહાયક ગ્રંથોની કોટિમાં તો એ ગ્રંથો અગ્રસ્થાન ધરાવે છે, પરંતુ એ ગ્રંથો માનવ-બુદ્ધિ દ્વારા રચિત હોવાથી વેદોની તુલનામાં તેનું સ્થાન ઊતરતું જ છે. આમ વેદ સંજ્ઞાનું પુનર્નિર્ધારણ કરી દયાનંદે વૈદિક અધ્યયનના ક્ષેત્રને એક નવિન દિશા પ્રદાન કરી. જ્યારે આપણે એ માની લઈએ છીએ કે વેદોનું પ્રણયન અથવા વેદજ્ઞાનનો પ્રકાશ માનવજીવનના વ્યાપક હિતની દૃષ્ટિએ કોઈ અદ્વિતીય સત્તાએ કર્યો છે, ત્યારે એ જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરવાનો અધિકાર પણ માનવમાત્રને આપોઆપ જ મળી જાય છે. એ એક વિટંબણા જ હતી કે જે વેદજ્ઞાનનાં દર્શન અને પ્રચાર વિભિન્ન વર્ગો, વર્ણો, લિંગો તથા શ્રેણીઓના લોકોએ કર્યા અને મંત્રોમાં વર્ણિત સત્યોને માનવમાત્ર માટે હિતકારી માનવમાં આવ્યાં, એ જ વેદોનાં અધ્યયન, ચિંતન અને મનન પર મધ્યકાળની પ્રતિગામી શક્તિઓએ વિવિધ પ્રકારનાં પ્રતિબંધો ઠોકી બેસાડ્યાં. વેદાધ્યયનનું ક્ષેત્ર ફક્ત દ્વિજો પૂરતું જ મર્યાદિત બનીને રહી ગયું. શૂદ્રો અને સ્ત્રીઓનો તેમાં કોઈ અધિકાર ન રહ્યો. ઇતિહાસ સાક્ષી છે કે વેદાધ્યયન પર આ પ્રકારના પ્રતિબંધો મધ્યકાળના પેલા અંધકાર યુગમાં મૂકવામાં આવ્યા હતા કે જ્યારે વેદો વર્ગ-વિશેષની સંપત્તિ મનાવા લાગ્યા હતા. દયાનંદ જેવા ઉદારચિત તથા માનવમાત્રના ઐક્યમાં વિશ્વાસ ધરાવતા મહાપુરુષ માટે તો એ સ્વાભાવિક જ હતું કે વેદાધ્યયન પર મૂકવામાં આવેલા આવા પ્રતિબંધોનો તેઓ દૃઢતાપૂર્વક વિરોધ કરે અને આ ઇશ્વર પ્રદત્ત કલ્યાણી - વાણીના અટકાવવામાં આવેલા, રૂંધવામાં આવેલા પ્રવાહને તેઓ લોકહિતની દૃષ્ટિએ ખુલ્લો મૂકી દે.

ક્રમશઃ...

ટંકારા ટ્રસ્ટ દ્વારા ડૉ. અવિનાશભાઈ ભટ્ટનું સન્માન કરાયું.

ગત ઋષિ બોધોત્સવમાં મહર્ષિ દયાનંદ ટ્રસ્ટ દ્વારા આર્યસમાજ જામનગરના માનદંત્રી, ગુ. પ્રાં. આર્ય

પ્રતિનિધિ સભાના ઉપમંત્રી, બૃહદ્ (ધારાસભ્યશ્રી), શ્રી એચ. આર. ગંધાર સૌરાષ્ટ્ર આર્ય પ્રાદેશિક સભાના (પ્રબંધક, ડી.એ.વી.), શ્રી યોગેશ મુંજાલ ઉપપ્રમુખ, જામનગર શહેર શાળા (હીરો ગ્રુપ)ના વરદ હસ્તે સ્મૃતિ સંચાલક મંડળના ઉપપ્રમુખ, રેડકોસ ચિહ્ન, શાલ અને માલ્યાપાર્ણ કરી સન્માનિત કર્યા.

શહેરના પૂર્વ મેયર અને ટંકારા રત્ન ડૉ. અવિનાશભાઈ ભટ્ટનું ટંકારા ટ્રસ્ટને વિશેષ સહયોગ આપવા બદલ ઋષિ બોધોત્સવના વિશેષ કાર્યક્રમમાં મંચાસિન મહાનુભાવો શ્રી મોહનભાઈ કુંડારીયા (સાંસદ), શ્રી બાવનજીભાઈ મેતલીયા

આ સન્માન બદલ આર્યસમાજ જામનગરના સર્વે પદાધિકારીઓ, સદસ્યો, કર્મચારી ગણ અને શ્રીમદ્ દયાનંદ કન્યા વિદ્યાલય, જામનગરના આચાર્યશ્રીઓ, શિક્ષિકા બહેનોએ ડૉ. અવિનાશ ભટ્ટને અભિનંદન પાઠવ્યા હતાં.

અનુસંધાન પાના નં. ૧ પરનું ચાલુ...

ગત વર્ષમાં ૩૫ પરિવારો યાજ્ઞિક ભાગ રૂપે ચરોતરની વિવિધ ૪૧ બન્યા છે. જેમાં આ વર્ષે ૮ (નવ) હાઈસ્કૂલોમાં નિબંધ સ્પર્ધાનું આયોજન પરિવારોનો ઉમેરો થતા તેઓનું સન્માન કરવામાં આવ્યું. આ કાર્યક્રમમાં સ્વામી શાંતાનંદ, સ્વામી આર્યેશાનંદ, પં. સત્યપાલ પથિક, ટંકારા ટ્રસ્ટના સહમંત્રી શ્રી અજય સહગલ ટ્રસ્ટીશ્રી અરૂણ અબરોલ, શ્રી સુનીલ માનકટાલા, શ્રી રાજીવ ચૌધરી વગેરે ઉપસ્થિત રહ્યા હતાં. કાર્યક્રમનું સંચાલન મંત્રી હસમુખ પરમાર અને ઉપમંત્રી દેવકુમારે કર્યું હતું.

આણંદ : ચરોતર પ્રદેશ આર્યસમાજ આણંદ દ્વારા બોધરાત્રિ પર્વની ઉજવણી યજ્ઞ-ભજન-પ્રવચન તથા ચરોતર પ્રદેશની વિવિધ સ્કૂલોના વિદ્યાર્થીઓ માટે નિબંધ લેખન સ્પર્ધાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું. જેનો વિષય હતો - સ્વચ્છ ભારત - સ્વસ્થ ભારત. આ વર્ષે ઋષિ બોધોત્સવ પર્વના

રાખવામાં આવ્યું હતું તેમજ કસ્તુરબા કન્યા વિદ્યાલયની વિદ્યાર્થીનીઓ માટે વેદપ્રવેશ પરીક્ષાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ સ્પર્ધાઓમાં પ્રથમ, દ્વિતીય અને તૃતીય ક્રમે આવનારને સંસ્થા તરફથી પ્રમાણપત્ર, હાઈમોનિયમ ફાઈલ તથા વૈદિક પુસ્તકોનો સેટ મહેમાનોના હસ્તે ભેટ

ઋષિ બોધોત્સવ તા.૨૪.૨.૨૦૧૭ ચરોતર પ્રદેશ આર્યસમાજ આણંદ

રાખવામાં આવ્યું હતું તેમજ કસ્તુરબા કન્યા વિદ્યાલયની વિદ્યાર્થીનીઓ માટે વેદપ્રવેશ પરીક્ષાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ સ્પર્ધાઓમાં પ્રથમ, દ્વિતીય અને તૃતીય ક્રમે આવનારને સંસ્થા તરફથી પ્રમાણપત્ર, હાઈમોનિયમ ફાઈલ તથા વૈદિક પુસ્તકોનો સેટ મહેમાનોના હસ્તે ભેટ

આપવામાં આવ્યા હતાં. રાજ્ય કક્ષાએ વક્તૃત્વ સ્પર્ધામાં વિજેતા થયેલ કુ. રિયાને સંસ્થાના પ્રમુખશ્રી કનકસિંહ વાઘેલાના હસ્તે રૂ. ૧૦૦૦/- રોકડ તથા ઉત્તરબુનિયાદી વિદ્યાલય, મહુવડ તરફથી રૂ. ૨૦૧/- પુરસ્કાર અપાયા હતા. મુખ્ય વક્તા તરીકે બ્ર. દિનેશકુમાર (દર્શન યોગ મહાવિદ્યાલય-રોજડ) ઉપસ્થિત રહ્યા.

અમદાવાદ : આર્યસમાજ, કાંકરિયા, અમદાવાદમાં બોધરાત્રિ પર્વની ઉજવણી ઉત્સાહપૂર્વક કરવામાં આવી. જેમાં સાંજે ૬ થી ૭.૩૦ યજ્ઞ-ભજન અને શ્રી કમલેશકુમાર અગ્નિહોત્રીજી અને ડૉ. મુમુક્ષુ આર્યના પ્રવચનો રાખવામાં આવ્યા. ત્યાર બાદ ઋષિલંગરમાં દરેકે પ્રસાદ ગ્રહણ કર્યો.

સુરત : આર્યસમાજ સોની ફળિયા સુરત ખાતે બોધરાત્રિ પર્વની ઉજવણીમાં યજ્ઞ-ભજન-પ્રવચન રાખવામાં આવ્યાં. જેમાં આર્યસમાજમાં પદાધિકારીઓ, સાર્થ્યો હાજર રહ્યા હતાં.

યજ્ઞ શું અને શા માટે ?

પર્યાવરણ પ્રદૂષણની સમસ્યાના કારણો વિશે શું તમે જાણો છો ?

✓ સામાન્ય રીતે હવામાં ૨૧% ઓક્સિજન, ૭૮% નાઈટ્રોજન, ૦.૦૩% કાર્બન ડાયોક્સાઈડ તથા શેષ અન્ય વાયુઓ ભળવાને કારણે તેની સંરચનામાં પરિવર્તન થવાથી વાયુ પ્રદૂષણ થાય છે.

✓ ૬૦% વાયુ પ્રદૂષણ મોટર વાહનોથી, ૩૫% મોટા અને મધ્યમ ઉદ્યોગોથી ફેલાય છે.

✓ એક મોટર વાહન ૮૭૦ કિલોમીટરની યાત્રામાં એટલો ઓક્સિજન ફૂંકી મારે છે કે જેટલો એક વ્યક્તિને એક વર્ષ માટે આવશ્યક હોય છે.

✓ એક ગેલન પેટ્રોલ/ડીઝલ બળવાથી ૩ પાઉન્ડ નાઈટ્રોજન-ઓક્સાઈડ વાયુ નીકળે છે. જે ૫ થી ૨૦ લાખ ઘનફૂટ હવાને પ્રદૂષિત કરી નાખે છે.

✓ પ્રાકૃતિક સંતુલન માટે ધરતી પર જમીનના ૫૦% ભાગ પર જંગલો હોવા ખૂબ જરૂરી છે. આપણાં દેશમાં અત્યારે ફક્ત ૧૮% જમીન પર જંગલો છે.

✓ દિલ્હી જેવા મહાનગરોમાં લોકો જાણે-અજાણે દિવસમાં ૨૦ સિગારેટનો ધુમાડો પી જાય છે.

✓ એક વ્યક્તિ એક વર્ષમાં ૧૨ ટન કાર્બન ડાયોક્સાઈડ શ્વાસ દ્વારા વાતાવરણમાં બહાર કાઢે છે.

✓ મનુષ્ય એક દિવસમાં સરેરાશ

૨૧,૬૦૦ વખત શ્વાસનક્રિયા કરે છે, અને આ ક્રિયામાં ૧૬ કિ.ગ્રા. ઓક્સિજનની જરૂર પડે છે.

✓ એક મોટું પૂર્ણ વિકસિત વૃક્ષ એક મનુષ્યને સંપૂર્ણ આયુષ્ય માટે જરૂરી પ્રમાણમાં ઓક્સિજન વાયુ પ્રદાન કરે છે અને તે હવા, પાણી, ધ્વનિ, ધૂળના પ્રદૂષણને પણ રોકે છે.

✓ વાયુ પ્રદૂષિત હોવાના કારણે ખાદ્ય પદાર્થો, પોષક તત્વોથી રહિત, અશુદ્ધ અને શક્તિહીન બની ગયા છે.

✓ પ્રદૂષણના કારણે જ છોડવાઓની કાર્બન ડાયોક્સાઈડ ગ્રહણ કરવાની તથા પર્યાપ્ત માત્રામાં ઓક્સિજન છોડવાની પ્રાકૃતિક પ્રક્રિયા મંદ થઈ રહી છે.

અનુસંધાન પાના નં. ૫ પર

જિજ્ઞાસા - સમાધાન

- આચાર્ય સોમદેવ આર્ય

સુજ વાયકો, આ અંકથી ઉપરોક્ત શીર્ષક હેઠળ આચાર્ય સોમદેવજી આર્ય (ઋષિ ઉદ્યાન અજમેર) દ્વારા લિખિત પુસ્તકમાં વિવિધ જિજ્ઞાસુઓ દ્વારા પ્રગટ થયેલ જિજ્ઞાસા અને સમાધાનને આચાર્યજીના સૌજન્યથી મૂળ હિન્દીનો ગુજરાતી અનુવાદ ક્રમશઃ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે. આશા છે, સૌને ઉપયોગી થશે.

- હસમુખ પરમાર

સહસંપાદક

જિજ્ઞાસા - સત્યાર્થ પ્રકાશમાં ઓ૩મ્ શબ્દમાં અ, ઉ, મ્ ના ત્રીયે મુજબ અર્થ બતાવવામાં આવેલ છે.

અ - વિરાટ, અગ્નિ, વિશ્વ, ઉ - હિરણ્યગર્ભ, વાયુ, તેજ, મ્ - ઇશ્વર, આદિત્ય અને પ્રજ્ઞા.

સ્વ. શ્રી રામસિંહજી ભજનોપદેશકે પોતાના ઓ૩મ્ કી વ્યાખ્યા (પ્રકાશક વિજયકુમાર ગોવિંદરામ હાસાનંદ) પુસ્તકમાં ઉકાર થી બ્રહ્મ ઉકાર થી જીવ મકાર થી પ્રકૃતિ પણ ગ્રહણ કરવાનું લખેલ છે તથા આગળ ઘણી વિસ્તૃત વ્યાખ્યા લખી છે.

મેં આ અંગે વિદ્વાન શાસ્ત્રીજીને પૂછ્યું તો તેમણે પ્રેમથી કહ્યું કે એ ખોટું છે. કૃપા કરીને મારી આ ભ્રાન્તિનું નિવારણ પ્રમાણ સહિત દૂર કરશો કે શું અકાર, ઉકાર અને મકાર થી બ્રહ્મ, જીવ અને પ્રકૃતિ એ અર્થ ગ્રહણ કરી શકાય કે નહીં? શાસ્ત્રીજી પણ વૃન્દાવન ગુરુકુળના સ્નાતક અને વિદ્વાન છે.

- સી. કે. સક્સેના,

સુભાષ કોલોની, ગુના,

મધ્યપ્રદેશ

સમાધાન : સત્યાર્થ પ્રકાશમાં મહર્ષિ ઓમ્ નો અર્થ અ, ઉ, મ્ એ ત્રણે અક્ષરોનાં અલગ-અલગ અર્થ કર્યા છે. માંડૂક્ય ઉપનિષદમાં એની ચર્ચા જોવા મળે છે. વિશ્વાદિ માટે - જાગરિતસ્થાનો વૈશ્વાનરોડકારઃ પ્રથમા માત્રા (માંડૂક્ય - ૮) ઓમ્ ની પ્રથમ માત્રા અકાર છે. તેનો સંબંધ જાગૃત સ્થાન સાથે છે. અને તે વૈશ્વાનર=વિશ્વાનર=વિશ્વ-સંબંધ છે. તૈજસાદિ સ્વપ્નસ્થાનસ્તૈજસ ઉકારો દ્વિતીયા માત્રા (માંડૂક્ય-૧૦) ઓમ્ ની બીજી માત્રા છે. તેનો સંબંધ સ્વપ્ન સ્થાન સાથે છે

અને તે તેજસ છે. પ્રાજ્ઞાદિસુષુપ્તસ્થાનઃ પ્રાજ્ઞો મકારસ્તૃતીયા માત્રા (માંડૂક્ય-૧૧) ઓમ્ ની તૃતીય મકાર માત્રા છે. તેનો સંબંધ સુષુપ્ત સ્થાન સાથે છે અને તે પ્રાજ્ઞ છે. અહીં આ બધું લખવાનો હેતુ એ છે કે ઓમ્ નો અર્થ અકાર થી વિરાટ, અગ્નિ, વિશ્વાદિ, ઉકાર થી હિરણ્યગર્ભ, વાયુ, તેજસાદિ મકાર થી ઇશ્વર, આદિત્ય, પ્રાજ્ઞાદિ કરેલ છે, તે શાસ્ત્ર સંમત છે.

આપે પૂછેલ છે કે અકાર થી બ્રહ્મ ઉકાર થી આત્મા અને મકાર થી પ્રકૃતિ એવો અર્થ કરી શકાય કે નહીં. જવાબ ન આપી શકાય, કારણ કે એમાં કોઈ શાસ્ત્રીય પ્રમાણ નથી. કોઈ કોશમાં પણ એવો અર્થ જોવા મળતો નથી. હા, કેટલાંક વિદ્વાનોની કલ્પના જરૂર હોઈ શકે. કલ્પના તો કોઈ પણ, કંઈ પણ કરી શકે છે. તેને કોઈ શું કહી શકે. મહર્ષિ દયાનંદજીએ તો ઓમ્ ને પરમાત્માનું મુખ્ય નિજ નામ જ માનેલ છે કે જે વેદ સંમત છે.

અનુસંધાન પાના નં. ૪ પરનું ના

✓ છેલ્લાં કેટલાંક વર્ષોમાં સ્થાનિક ફળો તથા શાકભાજીઓનું પરીક્ષણ કર્યું તો જાણવા મળ્યું છે કે આ શાકભાજીઓ તથા ફળોમાં જંતુનાશક ઝેરિલી દવાઓના અંશ સ્વાસ્થ્ય સંગઠન (W.H.O) દ્વારા નિશ્ચિત કરવામાં આવેલ માત્રાથી અધિક પ્રમાણમાં વિદ્યમાન છે.

✓ કેટલીક રાસાયણિક ક્રિયાઓથી પર્યાવરણમાં ફેલાતાં પ્રદૂષણને કારણે પૃથ્વીની સપાટીથી ઉપર આકાશમાં વિદ્યમાન ઓઝોન (OZON) નામના વાયુના પડમાં એક મોટું છિદ્ર થઈ ગયું

છે. જો આ જ ગતિથી ઓઝોનના પડમાં છિદ્રો થતાં રહેશે તો પારજાંબલી કિરણો (ULTRAVIOLET RAYS) ને રોકવા સંભવ નહીં રહે, અને તેનું પરિણામ એ આવશે કે લોકો કેન્સર, આંખોમાં ટયુમર (ગાંઠ) વગેરે ભયંકર રોગોથી ગ્રસ્ત થશે. વૃક્ષ, વનસ્પતિ પણ પ્રભાવિત થશે.

✓ વાયુ પ્રદૂષણને જો નિયંત્રિત કરવામાં નહીં આવે તો વૈજ્ઞાનિકો કહે છે કે કેટલાંક વર્ષો પછી એવી સ્થિતિ થઈ જશે કે મનુષ્યોએ પોતાની સાથે પ્રાણવાયુના નળા (OXYGEN GAS CYLINDER) બાંધીને

રાખવા પડશે. જેથી શુદ્ધ વાયુ લઈ શકાય, જેવી રીતે આજે અશુદ્ધ પાણીને કારણે ખનીજ જળની બાટલીઓ (WATER BOTTLE) નું પ્રચલન થઈ ગયું છે.

✓ પ્રદૂષણથી ઉત્પન્ન મહાવિનાશની વિરુદ્ધ સામૂહિક રીતે જો કોઈ ઉપાય કરવામાં નહીં આવે તો આ યુગમાં માનવ જીવિત રહી શકશે નહીં.

- જ્ઞાનેશ્વરાર્ય

પર્યાવરણ બચાવો.

૧. **ईश्वर** : जिसके गुण, कर्म, स्वभाव और जो एक अद्वितीय, सर्वशक्तिमान्, निराकार, सर्वत्र व्यापक, अनादि और अनन्त सत्य गुणवाला है, और जिसका स्वभाव अविनाशी, ज्ञानी, आनन्दी, शुद्ध, न्यायकारी, दयालु और अजन्मादि है, जिसका कर्म जगत् की उत्पत्ति, पालन और विनाश करना तथा सब जीवों को पाप-पुण्य के फल ठीक-ठीक पहुँचना है, उसको **ईश्वर** कहते हैं।
२. **धर्म** : जिसका स्वरूप **ईश्वर** की आज्ञा का यथावत् पालन, पक्षपातहित न्याय, सर्वहित करना है, जो कि प्रत्यपादि प्रमाणों से सुपरीक्षित और वेदोक्त होने से सब मनुष्यों के लिये एक और मानने योग्य है, उसको धर्म कहते हैं।
३. **अधर्म** : जिसका स्वरूप **ईश्वर** की आज्ञा को छोड़ना और पक्षपातसहित अन्यायी होकर बिना परीक्षा करके अपना ही हित करना है, जो अविद्या-हठ अभिमान, क्रूरतादि दोषयुक्त होने के कारण वेदविद्या के विरुद्ध है और सब मनुष्यों को **छोड़ने** के योग्य है, वह अधर्म कहलाता है

एक पत्र विदेश (रास अलखेमा, यु.ए.ई.) से

☞ ईश्वरकृपयात्र कुशलं तत्रापि भवतु।

• ध्यान, अध्यापन, शंका समाधान आदि के रूप में वैदिक धर्म प्रचारार्थ २१ जनवरी, २०१७ को दुबई पहुंचा। यह मेरी २६ वीं प्रचार यात्रा है। देश-विदेश, जहां कहीं पर भी जाता हूँ, प्रायः सर्वत्र आर्य सज्जनों के द्वारा (विशेष कर युवक) एक प्रश्न प्रमुखता से उपस्थित किया जाता है कि सत्य, सनातन, ईश्वरीय-धर्म, संस्कृति, सभ्यता, शिक्षा, आचार - विचार एवं आदर्श परम्पराओं का समाज राष्ट्र विश्व में प्रचार-प्रसार क्यों नहीं हो रहा है? आज देश में हजारों की संख्या में आर्यसमाजें हैं, विद्यालय, गुरुकुल, आश्रम तथा संस्थान हैं, जिनमें यज्ञ, संध्या, सत्संग, स्वाध्याय, भजन, प्रवचन, कथा, शिविर, समारोह, उत्सव, संगोष्ठी आदि सम्पन्न होते हैं, इन सबसे व्यक्तिगत, पारिवारिक लाभ तो अवश्य होते हैं, किन्तु समाज, राष्ट्र के अन्य (वैदिक धर्म से अपरिचित) व्यक्तियों को इनसे लाभ नहीं होता है या अतिन्यून होता है। हम आर्यों का सब कुछ श्रेष्ठ, महान्, आदर्श होते हवे भी हम बढ नहीं पा रहे हैं। लोग वैदिक धर्म की ओर आकृष्ट नहीं हो पा रहे हैं।

• वैदिक धर्म सार्वभौमिक, सर्वजनीन होते हुवे भी हम इसे फैला क्यों नहीं पा रहे हैं? शास्त्रकार ऋषियों ने लिखा है कि "सत्यमेव जयते नानृतम्" किन्तु वर्तमान में तो स्पष्ट दृष्टिगोचर हो रहा है कि सत्य, असत्य से पराजित हो रहा है; श्रेष्ठ निकृष्ट से दब रहा है; उत्तम घटिया से पिछड़ रहा है, आदर्श; अनादर्श से अभिभूत हो रहा है। अहिंसा, सत्य, अस्तेय, ब्रह्मचर्य, अपरिग्रह के सिद्धान्त अब या तो पुस्तकों में ही शोभा दे रहे हैं या फिर मंच पर विद्वानों का प्रवचन का विषय रह गये हैं। सामान्य मनुष्यों की तो यह मानसिकता बन गयी है कि, बिना झूठ,

छल, कपट, छल अन्याय के तो जीवित रहना भी संभव नहीं है। समाज राष्ट्र में यह स्पष्ट दृष्टिगोचर होता है कि छली, कपटी, अन्यायी, शोषक, धूर्त-चालाक, छली व्यक्ति बडे ठाठ से, सुख व सुविधा वाले साधनों के साथ गर्व के साथ जी रहे हैं और सत्यवादी, आदर्श, धर्म परायण, सज्जन लोगों को अनेक प्रकार के अभावों, अन्यायों, अत्याचारों, बाधाओं, कष्टों के कारण दुःखमय जीवन व्यतित करना पड रहा है। इस स्थिति के कारण भी जन सामान्य में सत्य, धर्म, आदर्शों के प्रति अश्रद्धा उत्पन्न हो गई है।

• इस प्रश्न का उत्तर है कि हमारे पास ईश्वर, ज्ञान, सिद्धान्त, कर्म, उपासना, शिक्षा, संस्कृति, सभ्यता, आचार-विचार आदि समस्त विषय का विज्ञान श्रेष्ठ होते हुवे भी इसके प्रचार-प्रसार में जिन साधनों, सुविधाओं, बुद्धि, साहस, बल, पराक्रम, त्याग, तप, लगन, सहनशक्ति, धैर्य, निष्कामता की नितान्त अपेक्षा है, उनका अभाव है, न्यूनता है। मात्र धनैश्वर्य-सुख सुविधाओं के विपुल तथा उत्कृष्ट हो जाने से कोई धनिक नहीं बन जाता, जब तक समाज राष्ट्र के विपन्न जन समुदाय के लिए, उनका त्यागपूर्वक सदुपयोग न करे। बलिष्ठ, वीर्यवान् की संज्ञा, वही प्राप्त करने का अधिकारी है, जो मात्र शक्ति, सौष्ठव, बृहदाकार का आधिक्य ही न रखता हो, बल्कि अपने बल, साहस, पराक्रम, उत्साह, प्रगल्भता का प्रयोग, निर्बल, पताडित, शोषित, अन्याय से ग्रस्त दुःखित व्यक्तियों की रक्षा के लिए करें। सच्चा विद्वान वही है जो समाज राष्ट्र में प्रचलित अज्ञान, असत्य, पाखण्ड, अंधविश्वास को नष्ट करने के लिए साहस, निमीर्कता के साथ परम पुरुषार्थ करे, इस कार्य के करते हुवे मृत्यु भी आ जावे तो घबराये नहीं।

• हमें यह बात अच्छी प्रकार से मन में रखनी चाहिए कि स्वामी दयानन्द जी ने आर्यसमाज की स्थापना केवल वहां

जाकर व्यक्तिगत व पारिवारिक जीवन को श्रेष्ठ, उन्नत बनाने के लिए नहीं की है बल्कि इसके माध्यम से न केवल राष्ट्र बल्कि समस्त विश्व को भी श्रेष्ठ बनाने के लिए की है। साप्ताहिक सत्संग के कार्य तो हम घर पर भी कर सकते हैं, करने चाहिए। समाजों में तो आर्य सभासदों को समाज, राष्ट्र में से मांसाहार, मधपान, द्यूत, व्यभिचार, नास्तिकता, अंधविश्वास, पाखण्ड, रिश्वत, जूठ, छल, कपट, अन्याय, अत्याचार जैसी बुराइयों को कैसे निर्मूल किया जाये और इसके लिए कौन, कितना, किस प्रकार का तन-मन-धन-समय-बुद्धि का पूर्ण निष्ठा, श्रद्धा, विश्वास, निष्कामता पूर्वक सहयोग करेगा यह सब मिल बैठ कर सुनिश्चित करना चाहिए। स्मरण रहे कि सत्य की, धर्म की, आदर्श की जीत स्वतः नहीं होती, बल्कि उसे पूर्ण संगठित होकर, योजना बद्ध रूप-पुरुषार्थ-घोर तपस्या-आत्मविश्वास तथा ईश्वर की सहायता से जिताया जाता है।

• हे देवाधिदेव महादेव। हम वेदानुयायी, ऋषि भक्त, याज्ञिक, ध्यानी स्वाध्यायशील, आचार्य, प्रचारक, अधिकारी, ब्रह्मचारी, वानप्रस्थी संन्यासी सभी आर्यों के समक्ष, ये अधर्मी, विधर्मी, कुधर्मी, दैत्य पिशाच, असुर, नास्तिक अपने आतंक से समाज-राष्ट्र-विश्व को नरकमय बनाये जा रहे हैं और हम हाथ पर हाथ रखे, मूक बन कर, मात्र मन मसोस कर, इनको निहार रहे हैं। कुछ भी नहीं कर पा रहे हैं। हे अन्तर्यामिन दयानिधान! वेद ज्ञान को समग्र विश्व में प्रसारित प्रचारित करने हेतु हमें विपुल शक्ति, अदम्य-साहस, अटूट-विश्वास, अचल-पराक्रम, उत्कृष्ट-उत्साह प्रदान करो, जिससे हम मात्र घर या समाज मंदिर में, यज्ञ-संध्या-स्वाध्याय-सत्संग-भजन तक ही सन्तुष्ट न रहें, बल्कि अत्यन्त साहसिक, विशिष्ट क्रान्तिकारी है। हमें पूर्ण विश्वास व आशा है कि आप शीघ्र अवश्य ही हमारे में वीर्य-ओज-बल प्रदान करके, इन कार्यों के सम्पादन करने में हमें समर्थ बनायेंगे।

- ज्ञानेश्वर आर्य

ક	શં	બ	ભ	ય	મ	ડ	સુ	ર	ત
ખ	પ	મ	ર	ડ	પ	ચ	રા	છ	ગ
ય	ગ	મ	ર	ડ	પ	ચ	રા	છ	ગ
ત	ખી	ખ	ખં	વિ	બ	ય	ય	જૂ	મ
ઓ	ગ	ડ	ધ	ચ	ધિ	ન	ન	શ્ર	ય
ગ	ખં	ધ	વ	ન	વિ	બ	આ	ક	લ
પા	લ	ગા	ખ	ભિ	મ	ન	પ	ગ	ડ
લ	ર	ગ	પા	પ	હ	ય	ક	ર	વ
ગિ	મ	આ	ગ	મો	ડ	બ	ખ	ત	મ

આ માસના શબ્દકોઠાનો ઉકેલ આવતા અંકે આપવામાં આવશે, તારીખ ૨૫ સુધીમાં સાચો જવાબ મોકલનારનાં નામ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

ચાણક્ય નીતિ (તૃતીયોઽધ્યાયઃ)

(૧)

દોષઃ કસ્ય કુલે નાસ્તિ, વ્યાધિના કો ન પીડિતઃ।

વ્યસનં કેન ન પ્રાપ્તં, કસ્ય સૌખ્યં નિરન્તરમ્ ॥

ભાવાર્થ :

સમી કુલોં મેં કોઈ ન કોઈ દોષ હોતા હૈ પ્રત્યેક વ્યક્તિ કિસી ન કિસી રોગ સે ગ્રસ્ત અવશ્ય હોતા હૈ। કિસી ન કિસી સ્વભાવ કા વશીભૂત મનુષ્ય અવશ્ય હોતા હૈ, ઓર કિસી કા મી સદૈવ સુખ નહીં રહેતા હૈ અર્થાત્ કમી ન કમી સુખ કા અન્ત અવશ્ય હૈ લગાતાર કોઈ સુખી નહીં રહ સકતા।

(પદ્યાર્થ) ॥ સવૈયા ॥

કિસકે કુલ દોષ નહીં બસતા, સબકે કુલ દોષ રહે કમ જ્યાદા।
કબ રોગ કહો કિસકો ન લગા, બચતા નહિં બાલ યુવા અરુ દાદા।
મન કે બસ કૌન હુઆ ન કહો, અતિ ફૈશન મસ્ત, મલે કમ સાદા।
કબ કૌન સદા સુખ સે વિચરા, દુઃખ ને નિજ માર સમી પર લાદા।

વૈચારિક ક્રાંતિ માટે
સત્યાર્થ પ્રકાશ
વાંચો.

આર્ય વૈદિક દર્શનનું
વર્ષ - ૨૦૧૭ - ૧૮ નું
વાર્ષિક લવાજમ દરેક ગ્રાહકોએ
મોકલી આપવા વિનંતી.

ડાબી બાજુએ આપેલ કોઠામાંથી નીચે આપેલ પ્રશ્નોના ઉકેલ શોધો.

૧. સ્વામી દયાનંદ પાખંડ ખંડન પતાકા લહેરાવી તે જગ્યા ક્યા નામથી ઓળખાય છે. (એક આશ્રમ - ૬)
૨. શુદ્ધ ચૈતન્યને સંન્યાસ આપનાર - ૨
૩. પૂર્ણાનંદ ક્યા રાજ્યના હતા - ૪
૪. ક્યા મઠના મહંતે દયાનંદને પોતાના શિષ્ય અને વારસદાર બનવા પ્રલોભન આપ્યું હતું - ૪
૫. સ્વામી દયાનંદ ગુજરાતમાં પ્રથમ ક્યાં શહેરમાં આવ્યા. - ૩
૬. મુંબઈના ક્યા વિસ્તારમાં પ્રથમ આર્યસમજની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. - ૪
૭. સ્વામી દયાનંદ રચિત ગ્રંથોમાંના ત્રણ ગ્રંથો શોધો. - ૫-૬-૬

(૨)

આચારઃ કુલમાખ્યાતિ, દેશમાખ્યાતિ ભાષણમ્।

સમ્ભ્રમઃ સ્નેહમાખ્યાતિ, વપુરાખ્યાતિ ભોજનમ્।

ભાવાર્થ :

આચરણ કુલ કો બતા દેતા હૈ, ભાષા દેશ કો બતાતી હૈ।
ચાલ ઢાલ પ્રેમ કો પ્રદર્શિત કર દેતી હૈ ઓર ભોજન કો શરીર બતા દેતા હૈ।

(પદ્યાર્થ) ॥ કુણ્ડલી ॥

માનવ કા આચાર હી, કુલ કો દેત બતાય।
આગત કા સ્વાગત સદા, દેતા પ્રીતિ જનાય।
દેતા પ્રીતિ જનાય, અન્ન ખાયા બતલાવે।
જૈસા ખાવે અન્ન, ગાત વૈસા બન જાવે।
કૌન દેશ કા વ્યક્તિ જ્ઞાન હોતા ઉસકા તબ।
અપની ભાષા બોલ પોલ, ખોલ જબ માનવ।

શબ્દકોઠાનો ફેબ્રુઆરી - ૧૭ નો ઉકેલ

મ	પ	ધ	દ	ક	વ	ધ	દ	ન	ત
બ	વ	વે	ભ	ક	ય	વે	નુ	ગ	પ
ત	યુ	થ	વે	ધ	થ	વ	ડ	વે	ન
આ	ન	ર્	બે	અ	રી	દ	ખ	ધ	ક
સ	ધ	મ	ધુ	ર	ય	પ	ફો	ડ	ધ
ગ	મ	ભ	ય	ગ	સે	મે	ક	જિ	ક
વ	ર	ક	લ્ય	ત	ત્ર	અ	ગ	લ	ક
બ	મ	ટ	ઠ	ધિ	ડ	ર	ના	ધ	ચ
છ	જ	ટ	ગં	ઠ	હુ	ડ	ણ	શં	ત
પ	ફ	સુ	ભ	મ	ર	ગ	ણ	લ	ક

આર્યવિનય

મહર્ષિ દયાનંદ સરસ્વતી

इन्द्रो विश्वस्य राजति ।

शन्नोऽस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ।

शन्नो वातः पवताम् शन्नस्तपतु सूर्यः ।

शन्नः कनिक्रददेवः पर्जन्योऽभिवर्षतु ।

जुर्वेद० ૩૬.૮, ૧૦ ॥ ૨૧-૨૨ ॥

વ્યાખ્યા : હે ઇન્દ્ર! આપ પરમ એશ્વર્યયુક્ત અને સમસ્ત સંસારના રાજા અને સર્વ પ્રકાશક છો. હે રક્ષક! આપ કૃપા કરીને અમારા દ્વિપદે જે પુત્ર આદિ છે, એમને માટે પરમ સુખદાયક બનો તથા ચતુષ્પદે હાથી, ઘોડા અને ગાય આદિ પશુઓ માટે પણ પરમ સુખદાયક બનો, જેથી અમે લોકો સદા આનંદમાં રહીએ.

હે સર્વ નિયંતા! અમારા માટે વાયુ સદા સુખકારક, સુગંધી, શીતળ અને મંદ-મંદ ગતિથી ચાલે. અમને સુખ થાય એ પ્રમાણે સૂર્ય તપે તથા મેઘ પણ સદાને માટે સુખના શબ્દોની સાથે અર્થાત્ ગર્જનાની સાથે સમય પર સુખકારક વર્ષા કરે, જેથી આપની કૃપાથી અમે બધા સદાને માટે સુખ અને આનંદમાં રહીએ.

અંધવિશ્વાસ અને તેનું નિવારણ

- મહન રહેજા

અંધ વિશ્વાસ -

ઘર-દુકાન-કાર્ય સ્થળના દરવાજે લીંબુ-મરચાં કે ઘોડાની જૂની નાળ, જૂના તૂટેલા ખેડાં ટાંગવાથી કોઈની નજર લાગતી નથી.

નિવારણ - નજર સારી પણ હોય અને ખરાબ પણ હોય છે. આપણને વ્યક્તિની આંખ જોવાથી તે વ્યક્તિના આંતરિક ભાવનો ખ્યાલ આવી જાય છે. આંખમાં રહેલ પ્રેમ, ઘૃણા, ગુસ્સો જેવાં ભાવને જોઈ શકાય છે, અનુભવી શકાય છે. પરંતુ તે ભાવ-નજરને નિષ્પ્રભાવી બનાવવામાં મકાન-દુકાન કે વાહનમાં લીંબુ-મરચાં કે એવી વસ્તુ લટકાવવાની જરૂર નથી. નજર એ માત્ર વ્યક્તિના મનના ભાવને પ્રદર્શિત કરે છે. નજર ખરાબ હોય તો તેનાથી સંતાવું કે છૂપાવાની જરૂર નથી, કારણકે ખરાબી તો મનમાં રહેલી છે, જે નજરમાં દેખાય છે. કોઈ પણ વ્યક્તિની નજરોથી તમે સાવચેત રહી શકો છો કે કઈ વ્યક્તિ તમારી ઇર્ષ્યા કરે છે. લીંબુ-મરચાં મકાન-દુકાન-વાહનમાં લટકાવવાથી તમે કોઈના મનમાં રહેલી ખરાબી દૂર ન કરી શકો.

ખરાબ નજરવાળાને તો ધન્યવાદ અપવા જોઈએ કે જેનાથી તમારી ઇર્ષ્યા કોણ કરે છે, તમારા દુશ્મન કોણ છે તે જાણી શકાય છે. આવી નજરોવાળાનું સ્વાગત કરવું જોઈએ જેથી આપણાં હિતેચ્છુ કોણ છે અને કોણ નથી તેનો ભેદ પારખી શકાય છે. તમને કોઈની ખરાબ નજર લાગી ન શકે, કારણકે તમારુકરેલું કર્મ તમારી સાથે છે. જેવું કર્મ કર્યું છે તેવું ફળ તો મળવાનું જ છે. કોઈની નજર તેમાં ફેરફાર કરી શકશે નહીં.

લીંબુ, મરચાં ખાવાની વસ્તુ છે, તેના વડે ભોજન સ્વાદિષ્ટ બનાવી શકાય છે. આરોગ્ય માટે ઉપયોગી છે, તેને મકાન-દુકાનના બારણે લગાવવાથી કોઈ લાભ થશે નહીં. શું વાહનને ઈંધણ વિના ચલાવી શકાય? ઈંધણ ન હોય કે મશીન બગડી જાય તો તેમાં કોઈની નજરનો દોષ નથી. વળી, લીંબુ-મરચાંથી વાહનમાં ઈંધણ નહીં ભરી શકાયકે બગડેલું મશીન નહીં રીપેર થાય.

લીંબુ, મરચાં લટકાવવાથી વેપાર સારો ચાલે છે કે વધે છે કે બરકત થાય છે. તે સો ટકા ખોટું છે, અંધવિશ્વાસ છે, અંધશ્રદ્ધા છે. એવું કંઈ થતું જ નથી. વેપાર વધારવા બીજા ઉપાયો કરવા જોઈએ. પરિશ્રમ કરવો જોઈએ. જેટલી મહેનત કરશો તેટલું સાફ પરિણામ મળશે. વળી, પરિશ્રમ સાથે જ્ઞાનને પણ જોડવું જોઈએ.

નજર લાગે છે આંખોથી તો આંખમાં લીંબુ-મરચાં નાંખી દેવા જોઈએ. જો તમારું મન સ્વચ્છ તો દરેક વ્યક્તિ તમને સારી નજરથી જોશે. ઇશ્વરના નિયમો શાશ્વત છે, તેમાં પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખો. દરેક સાથે પ્રેમથી વર્તો.

RNI Registration No. GujGuj/2015/63289

RNP No. Raikot / 672 / 2015 - 17

BOOK-POST

પ્રેષક :-

આર્ય વૈદિક દર્શન

આર્યસમાજ,

ટંકારા - ૩૬૩૬૫૦.

જિ. મોરબી

પ્રતિ, _____
